

تاریخ قبل از اسلام

حسن پیرنیا
(مشیرالدوله)

www.ketab.ir

انتشارات پارمیس

9786008708285

تاریخ ایران قبل از اسلام
قیمت 195000 تومان

انتشارات پارمیس

قتل از اسلام

حسن پیرنیا (شیرالدوله)
ناشر: پارمیس

شمارگان: ۲۰۰ نسخه
نوبت چاپ: سوم ۱۳۸۲
لیکونگرافی: محمد

چاپ: عطا
صحافی: محمد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۷۰۸-۲۸-۵

فهرست

۱ تاریخ ایران قبل از اسلام (ایران قدیم) یا تاریخ مختصر ایران تا انقراض ساسانیان

مقدمه	۲۱
شکل جغرافیایی فلات ایران	۲۱
نژادها: نژاد سفیدپوست - مردمان هندواروپایی	۲۹
آریان‌ها، شعبه ایرانی آن‌ها	۳۲
آمدن آریان‌ها به فلات ایران	۳۵
مذهب آریان‌ها و اخلاق آن‌ها	۳۹
خانواده، طبقات، شکل حکومت	۴۱

مختصری از تاریخ عیلام	۴۵
مقدمه	۴۵
حدود عیلام	۴۶
نژاد	۴۷
زبان	۴۷
خط	۴۸
مذهب	۴۹
شهر شوش	۵۰
تقسیم گذشته‌های عیلام	۵۰

۵۲	عیلام از زمان بسیار قدیم تا ۲۲۲۵ ق.م.
۵۲	سومری‌ها و اکدی‌ها.
۵۴	مذهب.
۵۵	پاتسی‌های سومری.
۵۶	اکدی‌ها و سلسله سامی.
۵۸	قوت یافتن سومر.
۵۹	انقراض دولت سومری به دست عیلامی‌ها.
۶۱	کارهایی که سومری‌ها برای بشر کرده‌اند.
۶۱	اوضاع عیلام.

۶۲	عیلام از ۲۲۲۵ الی ۷۴۵ ق.م.
۶۲	بزرگ شدن بابل.
۶۳	سلسله اولی.
۶۵	سلسله سوم یا کاسی‌ها.
۶۷	سلسله چهارم یا پاش‌ها.
۶۷	سلسله ششم یا بازی‌ها.

۶۸	عیلام از ۷۴۵ تا ۶۴۵ ق.م.
۶۸	در این دوره طرف عیلام آسور است.
۷۱	عهد سوم - آسور جدید.
۷۲	جنگ‌های آسور با عیلام.
۷۴	آسوریانی پال و جنگ‌های او.

انقراض عیلام..... ۷۷

خاتمه..... ۷۹

تاریخ آریان‌های ایرانی..... ۸۱

مقدمه..... ۸۱

یونانی‌ها قدیم که راجع به تاریخ ایران آثاری از خود گذاشته‌اند..... ۸۵

باب اول - دوره مادی..... ۸۷

مقدمه..... ۸۷

فصل اول - شاهان مادی..... ۹۱

دیااُکو و تأسیس دولت ماد..... ۹۱

فرورتیش..... ۹۳

هووخ‌شتر..... ۹۳

لیدیه..... ۹۶

ایخ‌توویگو..... ۹۹

فصل دوم - تمدن مادی..... ۱۰۱

باب دوم - دوره اول پارسی‌ها..... ۱۰۵

مقدمه..... ۱۰۵

هخامنش..... ۱۰۷

فصل اول - شاهان هخامنشی..... ۱۰۹

اول: کوروش بزرگ..... ۱۰۹

- ۱۰۹..... خروج بر ایخ تووویگو
- ۱۱۱..... تسخیر لیدیته.
- ۱۱۵..... تسخیر مستعمرات یونانی در آسیای صغیر
- ۱۱۷..... تسخیر ممالک شرقی
- ۱۱۸..... تسخیر بابل
- ۱۲۳..... خصال کوروش
- ۱۲۵..... دوم: کمبوجیه
- ۱۳۰..... واقعه بردیای دروغی
- ۱۳۴..... سوم: داریوش اول (بزرگ)
- ۱۳۸..... تشکیلات داریوش
- ۱۴۲..... تسخیر پنجاب و سند
- ۱۴۳..... لشکرکشی به اروپا - تسخیر تراکیه و مقدونی
- ۱۴۶..... جنگ با یونان
- ۱۵۲..... خصال داریوش
- ۱۵۳..... چهارم: خشیارشا
- ۱۶۲..... جهات عدم پیشرفت ایران در این جنگ
- ۱۶۴..... خصایل خشیارشا
- ۱۶۵..... پنجم: اردشیر اول / اَزَتْ خُشْتَر
- ۱۶۷..... ششم: خشیازشای دوم
- ۱۶۷..... هفتم: سَغْدِیَانْش
- ۱۶۸..... هشتم: داریوش دوم
- ۱۷۰..... نهم: اردشیر دوم / اَزَتْ خُشْتَر

شکل جغرافیایی فلات ایران

مملکتی که ما آن را ایران می‌نامیم قسمت اعظم سرزمین وسیعی است که در جغرافیا موسوم به فلات ایران است. این مرز و بوم پهناور، شامل جلگه وسیع و بلندی است که از هر طرف کوه‌های بلند آن را احاطه دارد. در مشرق، سه رشته کوه متوازی که معروف به کوه‌های سلیمان است. در شمال کوه‌های البرز که مانند زنجیری از شرق به غرب امتداد یافته، این کوه‌ها در غرب از کوه‌های ارمنستان جدا شده و از جنوب دریای خزر گذشته به واسطه کوه بابا به هندوکش پیوسته و این هم به هیمالایا یا بلندترین کوه‌های عالم متصل است. در مغرب فلات کوه‌های کردستان یا زاگروس^۱ واقع است که از شمال به جنوب رفته و بعد به طرف جنوب و شرق برگشته به دریای عمان می‌رسد.

کوه‌های جنوب و مشرق از مواد آهکی است.^۲ در کوه‌های غربی نزدیک دریاچه ارومیه^۳ سنگ خارا را نیز دیده می‌شود.

۱. اروپایی‌ها چنین نامند.

۲. یعنی از عصر سوم معرفت‌الارضی.

۳. اسم این دریاچه را جغرافیون عرب و غیره ارومیه ضبط کرده و در روایات

بعضی از کوه‌های شمال از مواد آتشفشانی ترکیب یافته یعنی مواد آن‌ها از قعر زمین بیرون آمده، مانند دماوند در نزدیکی تهران و سبلان در آذربایجان، این آتشفشان‌ها، اکنون خاموش است. اعلا درجه بلندی فلات ایران در جنوب آن و سرایشی فلات از جنوب به شمال است، زیرا در کرمان ارتفاع آن تقریباً ۱۶۰۰ متر است و حال آن‌که در مشهد از ۱۰۵۰ و در تبریز از ۱۲۰۰ تجاوز نمی‌کند.^۱

مساحت فلات ایران دو میلیون و ششصد هزار کیلومتر مربع یا تقریباً پنجاه و پنج هزار فرسخ مربع می‌باشد.^۲ ایران امروزی از این مساحت دارای شصت و سه درصد یا تقریباً دو ثلث از کل است و آنچه باقی می‌ماند متعلق به ممالکی است مانند افغانستان و بلوچستان و غیره که در اثر حوادث تاریخی از اوایل قرن سیزدهم هجری متدرجاً از ایران جدا شده‌اند. آب و هوای فلات ایران خشک است بخصوص در قسمت مرگزی آن‌که موسوم به کویر لوت و یکی از گرم‌ترین جاهای دنیا است. به‌استثنای گیلان و مازندران و سواحل خلیج پارس که بارندگی در آنجاها زیاد است در سایر نقاط ایران مجموع مقدار باران در عرض سال تقریباً از

→ قدیمه ما آن را چی چشت یا چی کشت نامیده‌اند.

۱. متر، معادل یک گز از مقادیر جدید یا پانزده گره و شش عشر است.

۲. کیلومتر معادل یک میل از مقادیر جدید یا ۹۷۵ ذرع است.

سه گره و نیم تا چهار گره و نیم تجاوز نمی‌کند.^۱ در شمال ایران بادهای باران‌آور زیاد می‌وزد ولی وقتی که به کوه‌های بلند البرز برمی‌خورد غالباً به طرف جنوب آن تجاوز نمی‌کند از این جهت در گیلان و مازندران بارندگی زیاد می‌شود در صورتی که صفحات جنوبی این کوه خشک است. بادهایی که در ایران می‌وزد از دو سمت است شمال غربی و جنوب شرقی اولی از اثر بادهای تند شمال امریکا است که از اقیانوس اطلس عبور کرده از راه دریای مغرب^۲ به شامات و آسیای صغیر می‌رسد و از آن جا به ایران و هند می‌گذرد دومی از اقیانوس هند تولید شده به طرف ایران می‌وزد. علت این که جهت این بادهای تغییر نمی‌کند از این جاست که بادهای مذکور باید از دالان تنگ سلسله‌های جبال بگذرد و بدیهی است که کوه‌ها جا و جهت عوض نمی‌کنند. در بعضی از قسمت‌های ایران بادهای مانند باد ۱۲۰ روزه سیستان و زش منظم راند دارد. در وسط فلات ایران کویری است که اهالی جنوبی آن را لوت می‌نامند و با وجود این که پست‌ترین قسمت فلات ایران است باز بلندیش به ۶۰۹ متر می‌رسد عبور از کویر برای کاروان‌ها از جهت

۱. از ۲۲ الی ۲۸ سانتی‌متر.

۲. مدیترانه را در ایران بعضی دریای سفید یا بحر ابیض می‌نامند ولیکن این اسم در جغرافیا به دریای سفید که با اقیانوس منجمد شمالی مربوط است اطلاق شده. دریای مدیترانه را اکثر ملل از جهت موقع آن در میان سه قاره دریای «میان زمین» نامیده‌اند ولی چون این اسم مانوس نیست لابد باید آن را مانند قدما دریای مغرب یا روم نامید. در این کتاب اسم اولی اختیار شده.

باتلاق‌ها و ریگ روان خطرناک می‌باشد. در فلات ایران رودی که قابل کشتی‌رانی باشد منحصر به کارون است. رود مزبور که از کوه‌های بختیاری شروع می‌شود در خوزستان جاری است و به شط‌العرب می‌ریزد. رودهای دیگر از این قرار است: در شمال آرس و سرخرود یا قزل‌اوزن (که پس از این که به شاهرود پیوست سفیدرودش نامند) و اترک. این سه رود به دریای خزر می‌ریزد. در اصفهان زاینده‌رود که در باتلاقی گم می‌شود در طرف مشرق مرغاب و هریرود که در صحرای ترکمن فرود می‌روند در سیستان هیلمند (یا میرمند) و در حدّ شمالی شرقی فلات ایران رود بزرگ آمویه که از بدخشان شروع شده به دریای آرال می‌ریزد.^۱ فلات ایران دارای چند دریاچه است و علما معرفت‌الارض آن‌ها را باقی‌مانده دریایی می‌دانند که وقتی قسمت اعظم فلات ایران را در زیر خود داشته دریاچه‌های زمبور از قرار ذیل است: در شمال و

۱. این رود در زمان اسکندر به دریای خزر می‌ریخته و سفاین تجارتی از آمویه به دریای مزبور و از این راه به رود (کوروش) یا کورای کنونی (در قفقازیه) می‌رفته بعد این رود مجرای خود را تغییر داده و آب خود را به دریای آرال ریخته، در ۱۲۲۰ میلادی مغول‌ها برای خراب کردن (آرگنج) پایتخت خوارزم آب رود را به طرف شهر مزبور بردند و در نتیجه آمویه به مجرای سابق افتاد و تقریباً سه قرن این مجرا را می‌بیمود ولی بعد باز تغییر مجرا داده به طرف دریای آرال رفت چنان‌که حالا هم به این حال باقی است چون دریاچه آرال را در جغرافیا دریا گفته‌اند مؤلف هم دریا نوشته.

غرب فلات و صفحات مجاور آن: دریاچه ارومیه در طرف غربی آذربایجان و دریچه وان در ترکیه در ۱۵ فرسخی حدود ایران و دریاچه گی جای در قفقازیه. مهم‌ترین این‌ها دریاچه ارومیه است که عمق آن پانزده ذرع و آب آن خیلی شور و تقریباً در ارتفاع هزار متر سطح دریای اقیانوسی واقع است.^۱ در پارس دو دریاچه مهارلو^۲ و نیریز.^۳ در سیستان دریاچه هامون که فاضلاب آن در سال‌هایی که بارندگی می‌شود به‌گود (زَرّه) می‌ریزد، در کرمان هامون دیگری است موسوم به نمک‌زار (بعضی اسم این دریاچه را جَزْمُریان نوشته‌اند). آب دو رود کوچک بمپور و هلیل به‌این هامون می‌ریزد بین طهران و قم دریاچه قم یا حوض سلطان.

از طرف شمال چنان‌که گفته شده فلات ایران به‌دریای خزر محدود است. این اسم به‌مناسبت مردمانی است که موسوم به خزر بوده و در کنار شمال‌غربی این دریا قرونی به‌سر برده‌اند.^۴ این دریا از حیث عمق به‌سه قسمت تقسیم شده و گودترین جاهای آن در قسمت جنوبی است زیرا شمال دریا از جهت لای رود بزرگ آدیل (ولگا) به‌دریا می‌ریزد کم‌عمق

۱. دریای اقیانوسی یعنی دریایی که با اقیانوس مرتبط است مانند خلیج پارس و غیره.
۲. بعضی مَحَلو نوشته‌اند.

۳. دریاچه نیریز به‌بختگان هم معروف است.

۴. اروپایی‌ها آن را کاسپین می‌نامند از اسم مردمان بومی غرب ایران که به (کاس سو) موسوم بوده‌اند. این اسم در جمع (کاسپ) یا (کسپ) می‌شده جغرافیون عرب کاسپین را (قزبین) کرده‌اند.

می‌باشد.^۱ سطح دریا ۲۶ متر از سطح دریای اقیانوسی پائین‌تر است و چنان‌که به تجربه رسیده همواره فروود می‌رود سبب آن را از تابستان‌های بسیار گرم و تبخیر زیاد آب دریا می‌دانند.

فلات ایران از طرف جنوب به خلیج فارس و دریای عمان محدود است. خلیج مزبور که از گرم‌ترین جاهای دنیا است و شبه جزیره عربستان را از ایران جدا می‌کند به واسطه بغاز هرمز با بحر عمان اتصال می‌یابد و با تمام دنیا از این راه مربوط است. شط العرب به این خلیج می‌ریزد و ملل قدیمه عالم مانند سومری‌ها و آکدی‌ها و عیلامی‌ها و کلدانی‌ها و پارسی‌ها و نیز اعراب ارتباط تاریخی نزدیک با این خلیج داشته‌اند و سواحل آن مهد تمدن‌های خاموش عهد قدیمه است. جزایر بسیاری در این خلیج است که بزرگ‌ترین آن‌ها قشم و بحرین می‌باشد. فلات ایران دارای معادن زیادی است از قبیل مس - آهن - سرب - زغال سنگ - مرمر - گل سرخ - فیروزه و غیره و چنان‌که علمای فن گویند قسمت بزرگ فلات ایران روی نفت قرار گرفته ولیکن چون به استخراج معادن هنوز کاملاً نپرداخته‌اند محصولات آن بیشتر زراعتی است و از جهت آب و هوای بزی و کمی بارندگی در بعضی از قسمت‌های ایران زرات فقط آبی است ولی کلیتۀ زراعت دیمی در ایران غلبه دارد. شمال و مغرب فلات ایران از حیث نباتات از قسمت مرکزی و شرقی غنی‌تر است. جهت آن در شمال تا سلسله کوه البرز

۱. عمق آن در شمال تقریباً ۴۰ و در جنوب ۹۵۰ متر است.